

Seznam příloh

Příloha 1 – Otázky k rozhovoru a dotazování

1. Jak dlouho pracujete v mateřské škole?
2. Jak staré děti máte ve své třídě?
3. Kolik dětí máte ve třídě v tomto roce?
4. Jaké chování byste zařadili mezi náročné u dětí v mateřské škole?
5. Jaké chování se podle vás v mateřské škole vyskytuje nejčastěji?
6. Kolik dětí z vaší třídy se chová náročným způsobem?
7. V jaké situaci se projevuje jejich náročné chování popřípadě, co vyvolává toto chování?
8. Jak podle vás mohlo náročné chování u dětí vzniknout?
9. S kým se radíte při řešení náročného chování dětí?
10. Jak lze podle vás ovlivnit náročné chování u dětí?
11. Jak k náročnému chování dětí přistupují jejich rodiče?
12. Jak k náročnému chování dětí přistupují ostatní děti ze třídy?
13. Jak přistupujete k dětem s náročným chováním?
14. Domlouváte se s kolegyní předem na přístupu k dětem?
15. Jak se vám daří plnit domluvený přístup?
16. Jak se snažíte předcházet či eliminovat náročné chování dětí?
17. Využíváte odměny a tresty?
18. Jaké využíváte odměny a tresty?
19. Jak působí odměny a tresty na děti?
20. Co byste doporučili začínajícím pedagogům ohledně dětí s náročným chováním?

Příloha 2 – Polostrukturovaný rozhovor

Respondent č.1

- 1) Jak dlouho pracujete v mateřské škole? „35 let.“
- 2) Jak staré děti máte ve své třídě? „4-6 let“
- 3) Kolik dětí máte ve třídě v tomto roce? „22“
- 4) Jaké chování byste zařadili mezi náročné u dětí v mateřské škole? „*Porucha pozornosti, hyperaktivita, impulzivita, poruchy komunikační, emoční nevyrovnanost.*“
- 5) Jaké chování se podle vás v mateřské škole vyskytuje nejčastěji? „*Poruchy komunikační a emoční nevyrovnanost*“
- 6) Kolik dětí z vaší třídy se chová náročným způsobem? „4“
- 7) V jaké situaci se projevuje jejich náročné chování? (co vyvolává toto chování)
„*Dvě děti jsou cizinci (jazyková bariéra). Dvě děti mají opožděný řečový vývoj (není odborně diagnostikován, je to můj názor). Všechny 4 děti reagují vztekle na svůj neúspěch, pláčí, fyzicky napadají ostatní kamarády, kopou nebo buší do okolních předmětů. Spouštěčem je pokyn, rozhovor mezi dětmi, dotaz pedagoga, nespokojenost sám se sebou, lepší výkon druhého. Snažíme se situacím předcházet (př. koordinovat rozhovor mezi dětmi, dopomáhat k úspěšnému cíli, vysvětlit pravidla hry). Vedeme ostatní děti k pochopení problémových jedinců (př.při komunikaci používat gesta, nechat jim prostor ke hře, několikrát je oslovit a přesvědčit se v navázání kontaktu, nedotýkat se jich).*“
- 8) Jak podle vás mohlo náročné chování u dětí vzniknout? „*Trauma, zdravotní příčina, nenastavené výchovné mantinely, nepodnětné domácí prostředí, odlišný mateřský jazyk*“
- 9) S kým se radíte při řešení náročného chování dětí? „*Komunikujeme s rodiči a pokud souhlasí, navážeme spolupráci s PPP nebo SPC, tam si vyslechneme rady speciálního pedagoga, psychologa.*“

- 10) Jak lze podle vás ovlivnit náročné chování u dětí? *„Spolupráce s rodiči, dodržování domácích pravidel a rituálů, nastavení pravidel a rituálů v MŠ ve spolupráci s rodinou a speciálním pedagogem“*
- 11) Jak k náročnému chování dětí přistupují jejich rodiče? *„Pokud si rodič uvědomí, že má nestandardní dítě, je vyhráno“*
- 12) Jak k náročnému chování dětí přistupují ostatní děti ze třídy? *„Špatně. Proč by mělo 3 leté dítě tolerovat křik, agresivitu, nadměrné omezení ze strany druhého? Dítě s náročným chováním vždy ovlivní celý kolektiv většinou negativně. Mám jeden příklad z praxe ovlivnění kolektivu pozitivně. Zcela hluché děvče od narození, kochleární implantáty získala ve 3,5 letech, ve 4 letech nastoupila do MŠ. Štíhlá, krásná holčička na první pohled oplývající silnou vnitřní energií. Požadavek na kolektiv byl mluvit slabým hlasem, nezranit kamarádku. Děti od prvního dne pravidla respektovaly. Nikdy nevznikl konflikt, děvče s dětmi navazovalo kontakt jemným dotykem a pohledem do očí, úsměvem. Děti ji bez vyzvání pomáhaly, zapojovaly do hry, vedly na vycházce. Měla přirozenou autoritu a milou osobnost.“*
- 13) Jak přistupujete k dětem s náročným chováním? *„Inkluze přivedla do kolektivů poruchy chování, s nimiž dříve děti pobývaly ve speciálních třídách. Výhodou bylo méně dětí a zažití si pozice „Jsem úspěšný“. Srovnání s ostatními dětmi a jejich výkonem je často pro ně traumatizující. Mají lepší výsledky na očích. Př. Filip začne kopat do židle, roztrhá papír, vřeští, ukazuje na kamaráda. Učitelka nepostřehla konflikt mezi chlapci. Ani nemohla. Filip se totiž vzteká, že kamarád má hezčí obrázek. Učitelka ho přesvědčuje, že má na svém obrázku pěkné barvy, že se jí líbí. Slova nepomáhají, dál se třídou rozléhá nepříjemný křik, létají židle vzduchem. Děti se zakrytými ušima odcházejí do umývárny. Spolupráce s rodiči nenavázána. Stále se tváří, že je to problém školky, doma to nedělá, určitě z toho vyroste. Bez spolupráce nebude asistent pedagoga. Konzultace s SPC – co máme v takových situacích dělat? Všechny rady již aplikujeme, přesto je situace taková, tudíž jsme bez pomoci. Jaký zvolit přístup? Protrpět školní rok a doufat, že příště*

bude lépe? Nebude. Před 20 lety jsem se setkala s problémovým dítětem 1x za 5let. Dnes mám každoročně ve třídě několik problémových dětí. “

14) Domlouváte se s kolegyní předem na přístupu k dětem? *„Ano, bez spolupráce je to stoprocentní neúspěch. “*

15) Jak se vám daří plnit domluvený přístup? *„Pravidla máme nastavena, ale ne vždy fungují dle našich představ a předešlých reakcí dítěte. “*

16) Jak se snažíte předcházet či eliminovat náročné chování dětí? *„Dodržování rituálů dětí, komunikace pomocí obrázků a symbolů, činnosti v menších skupinách. “*

17) Využíváte odměny a tresty? *„Povzbuzení, připomínání dosažených dovedností, pochvala rodičům a před ostatními dětmi. “*

18) Jaké využíváte odměny a tresty? *„Tresty přicházejí samy jako důsledek problémového chování. Netrestám, nekomentuji. V momentě afektu stejně slovo nevnímá. “*

19) Jak působí odměny a tresty na děti? *„Na „běžné děti“ působí motivačně, blahodárně. U dětí s náročným chováním jsem se setkala rozporuplnými reakcemi. “*

20) Co byste doporučili začínajícím pedagogům ohledně dětí s náročným chováním?
„V komunikaci s rodiči je potřebujete mít na své straně, vyjádřit jim pochopení, podporu, navázat spolupráci. Vypozorovat a podporovat rituály těchto dětí (př. oblíbená hračka, místo u stolu, hrací koutek). Na začátku dne zařadit aktivitu, v níž bude úspěšné. Hodně trpělivosti a pochopení. “

Respondent č.2

1) Jak dlouho pracujete v mateřské škole? *„12 let. “*

2) Jak staré děti máte ve své třídě? *„4–5 let. “*

3) Kolik dětí máte ve třídě v tomto roce? *„25 dětí. “*

- 4) Jaké chování byste zařadili mezi náročné u dětí v mateřské škole? *„Agrese a nedodržování zvolených pravidel“.*
- 5) Jaké chování se podle vás v mateřské škole vyskytuje nejčastěji? *„Agrese.“*
- 6) Kolik dětí z vaší třídy se chová náročným způsobem? *„2.“*
- 7) V jaké situaci se projevuje jejich náročné chování? (co vyvolává toto chování). *„Při konfliktu.“*
- 8) Jak podle vás mohlo náročné chování u dětí vzniknout? *„Zvýšená agresivita směrem od rodičů. Dítě jejich jednání opisuje.“*
- 9) S kým se radíte při řešení náročného chování dětí? *„S kolegyní.“*
- 10) Jak lze podle vás ovlivnit náročné chování u dětí? *„Naslouchat, snažit se dítěti porozumět.“*
- 11) Jak k náročnému chování dětí přistupují jejich rodiče? *„Domluvou nebo s dětským psychologem.“*
- 12) Jak k náročnému chování dětí přistupují ostatní děti ze třídy? *„Straní se agresorovi.“*
- 13) Jak přistupujete k dětem s náročným chováním? *„Snažím se s dítětem více komunikovat, přijít na důvod proč se tak chová. Pochopit ho, popřípadě se snažím hledat řešení pomoci pozitivní motivace.“*
- 14) Domlouváte se s kolegyní předem na přístupu k dětem? *„Ano.“*
- 15) Jak se vám daří plnit domluvený přístup? *„padesát na padesát.“*
- 16) Jak se snažíte předcházet či eliminovat náročné chování dětí? *„Pozitivní motivací, dítěte si více všímám, povídám si s ním. Dávám mu pocit důležitosti.“*
- 17) Využíváte odměny a tresty? *„ano“*
- 18) Jaké využíváte odměny a tresty? *„Pozitivní přístupem, přátelskou atmosférou ve třídě. Pochvalou, pohlazením. Malou sladkou odměnou. V případě nedodržování našich pravidel posazuji ke stolečku, snažím se dítěti domlouvat.“*

19) Jak působí odměny a tresty na děti? *„Pozitivně (pro každého jsou důležitá pravidla).“*

20) Co byste doporučili začínajícím pedagogům ohledně dětí s náročným chováním? *„Trpělivost. Naslouchat a snažit se vžít do dítěte, přijít na důvod proč tak činní.“*

Respondent č.3

- 1) Jak dlouho pracujete v mateřské škole? *„12 let“*
- 2) Jak staré děti máte ve své třídě? *„4-5 let“*
- 3) Kolik dětí máte ve třídě v tomto roce? *„24 dětí“*
- 4) Jaké chování byste zařadili mezi náročné u dětí v mateřské škole? *„Agresivní chování, nedodržování pravidel, hyperaktivita, počůrávání“*
- 5) Jaké chování se podle vás v mateřské škole vyskytuje nejčastěji?? *„Myslím si, že nejvíce se ve školkách objevuje nedodržování pravidel a agresivita“*
- 6) Kolik dětí z vaší třídy se chová náročným způsobem? *„U nás ve třídě jsou 4 děti s náročným chováním.“*
- 7) V jaké situaci se projevuje jejich náročné chování popřípadě, co vyvolává toto chování? *„První dítě chvíli neposedí, nedokáže se soustředit na činnosti a všechny činnosti narušuje. Druhé a třetí dítě se počůrává v průběhu celého dne, ať už je to při hře, procházce či při spaní. Čtvrté dítě je velice agresivní na své okolí. S dětmi si neumí hrát ani komunikovat, bouchá je, křičí, rozhazuje hračky a ničí je.“*
- 8) Jak podle vás mohlo náročné chování u dětí vzniknout? *„Řekla bych, že by mohla být na vině nevhodná výchova rodičů, špatné vzory.“*
- 9) S kým se radíte při řešení náročného chování dětí? *„Především se svojí kolegyní, ostatními pedagogy, popřípadě s odborníky.“*
- 10) Jak lze podle vás ovlivnit náročné chování u dětí? *„Podle mě je důležité nastavit jasná a srozumitelná pravidla jak doma, tak i ve škole. Vzájemné naslouchání a pochopení. Dítě také potřebuje cítit bezpečí a lásku.“*

- 11) Jak k náročnému chování dětí přistupují jejich rodiče? „Rodiče ve většině případů nechtějí slyšet o tom, že jejich dítě se chová nestandardně. Potřebují na vstřebání této informace dostatek času. Někteří rodiče pak začnou spolupracovat a jiní si stojí za tím, že doma to nedělá, tak musí být problém ve školce. “
- 12) Jak k náročnému chování dětí přistupují ostatní děti ze třídy? „Agresivnímu dítěti se vyhýbají, bojí se ho, nechtějí si s ním hrát, vylučují ho z kolektivu. U dětí, které se počůravají problém nenastává, protože se to ostatních dětí nijak nedotýká. Děti, které jsou více aktivní, ale nejsou impulzivní a agresivní, jsou většinou dobrými a vyhledávanými kamarády. “
- 13) Jak přistupujete k dětem s náročným chováním? „Tohle je velice náročná otázka. Záleží totiž na tom, o jaké chování se jedná. Celkově se, ale snažím dítěti jakýmkoliv způsobem pomoci. Někdo potřebuje více chválit, věnovat mu pozornost, ukazovat mu, že i on má dobré výsledky, vysvětlovat mu slušné chování a pravidla soužití a povídat si o tom, jak se cítí a co vyvolává jeho chování. “
- 14) Domlouváte se s kolegyní předem na přístupu k dětem? „Ano, snažíme se o to, abychom měli stejný nebo hodně podobný přístup, který by dětem mohl pomoci. “
- 15) Jak se vám daří plnit domluvený přístup? „Někdy to jde dobře, ale děti umí mnohokrát překvapit. Na nové situace většinou nejsme připravené. “
- 16) Jak se snažíte předcházet či eliminovat náročné chování dětí? „Dětem se od začátku roku snažíme vysvětlit, jak se k sobě chováme, jak se chováme ve škole. Určíme si základní pravidla a snažíme se je dodržovat. K tomu využíváme různé příběhy, obrázky a symboly. “
- 17) Využíváte odměny a tresty? „Ano, používám odměny i tresty. “
- 18) Jaké využíváte odměny a tresty? „Odměny, které používám jsou např. pohlazení, pochvala před dětmi i u rodičů, někdy zařadím i sladkost. Tresty používám spíše u dítěte, které si nedá říct a opakuje stále dokola chování, které pro něho nebo okolí je nebezpečné, a to je posazení ke stolečku, kde popřemýšlí o tom, co se stalo a proč tam vlastně sedí. Po chvíli si jeho chování popíšeme a rozebereme a domluvíme se na dalším kroku. “

- 19) Jak působí odměny a tresty na děti? *„Já bych řekla, že jak odměny, tak tresty mají dobrý vliv na každého, pokud se to s nimi nepřehání.“*
- 20) Co byste doporučili začínajícím pedagogům ohledně dětí s náročným chováním? *„Začínajícím učitelům bych doporučila velkou trpělivost, komunikovat o problému s dítětem, snažit se mu porozumět a najít cestu, která mu pomůže. Komunikovat s rodiči, a to velice citlivě, nabídnout jim pomoc, popřípadě doporučení k odborníkům.“*

Respondent č.4

- 1) Jak dlouho pracujete v mateřské škole? *„Pracuji ve školce 17 let.“*
- 2) Jak staré děti máte ve své třídě? *„Dětem jsou 3-4 roky.“*
- 3) Kolik dětí máte ve třídě v tomto roce? *„20.“*
- 4) Jaké chování byste zařadili mezi náročné u dětí v mateřské škole? *„Hyperaktivita, impulzivita, agresivita, dítě, které nemá nastavené hranice.“*
- 5) Jaké chování se podle vás v mateřské škole vyskytuje nejčastěji? *„V poslední době se setkávám nejčastěji s hyperaktivními dětmi.“*
- 6) Kolik dětí z vaší třídy se chová náročným způsobem? *„U nás ve třídě není v tomto roce žádné dítě s výrazně náročným chováním. Občas se některé dítě počůrá nebo vznikne nějaký konflikt při špatné komunikaci.“*
- 7) V jaké situaci se projevuje jejich náročné chování popřípadě, co vyvolává toto chování? *„Děti jsou ještě malé, takže jejich občasné počůrávání například při spánku, je podle mě normální. Konflikty vznikají kvůli malým zkušenostem s kolektivem. Děti nejsou připraveny na to, že se mají dělit o hračky s ostatními.“*
- 8) Jak podle vás mohlo náročné chování u dětí vzniknout? *„Náročné chování by mohlo vzniknout i z těchto zatím malých věcí, pokud by se s dětmi správně neworkovalo a nevedly se ke spolupráci, dodržování pravidel atd.“*
- 9) S kým se radíte při řešení náročného chování dětí? *„Určitě o tom mluvíme s kolegyní, protože každá můžeme mít jiný názor na chování dětí.“*

- 10) Jak lze podle vás ovlivnit náročné chování u dětí? „*Výchovou.*“
- 11) Jak k náročnému chování dětí přistupují jejich rodiče? „*Rodiče jsou většinou zaskočení. Polovina rodičů se snaží s tím něco dělat, třeba přečíst si o chování dětí nějaké články nebo se zkusí radit s námi a druhá polovina dělá, že se to jejich dítěte týkat nemůže.*“
- 12) Jak k náročnému chování dětí přistupují ostatní děti ze třídy? „*Záleží na tom, jak moc dítě s náročným chováním omezuje ostatní děti.*“
- 13) Jak přistupujete k dětem s náročným chováním? „*Určitě na ně nekřičím ani je jinak netrestám. Snažím se najít příčinu jeho chování. Více se o něj zajímám.*“
- 14) Domlouváte se s kolegy předem na přístupu k dětem? „*Ano, domlouváme se.*“
- 15) Jak se vám daří plnit domluvený přístup? „*Někdy je to těžké, protože jak už jsem říkala, každý můžeme mít na náročné chování jiný pohled. Pro někoho je to chování ještě v pořádku a pro druhého už ne. Snažím se vždy domluvit a dělat kompromisy.*“
- 16) Jak se snažíte předcházet či eliminovat náročné chování dětí? „*Jde o hodně věcí, které se na sebe vážou. Tím myslím pravidla, naslouchání, pozorování, vysvětlování a další věci. Jsme ve škole pro děti a měli bychom jim být oporou, náhradním rodičem, předávat jim lásku. Prostě každé dítě potřebuje něco jiného a my máme za úkol přijít na to, co mu schází, že se chová náročným způsobem.*“
- 17) Využíváte odměny a tresty? „*Ano, takové ty běžné odměny. Tresty většinou nevyužívám.*“
- 18) Jaké využíváte odměny a tresty? „*Sladkost, pochvala, vyzdvižení výsledku mezi ostatními dětmi. Snažím se netrestat, spíš si jen s dítětem promluvíme, urovnáme konflikty mezi dalšími dětmi.*“
- 19) Jak působí odměny a tresty na děti? „*Odměna je pro dítě důležitá. Cítí ocenění. Je to pro něj skvělá chvíle. Tresty působí různě. Na někoho působí tak, že už tu samou věc, ve které chybovalo neudělá. Jiné dítě z toho může mít špatné pocity až strach.*“

20) Co byste doporučili začínajícím pedagogům ohledně dětí s náročným chováním?
„Doporučila bych se vždycky vžít do dítěte. Občas si totiž uvědomíme, že bychom udělali nejspíš to samé. Porozumět dítěti, povídat si s nimi. Povzbuzovat je.“

Respondent č.5

- 1) Jak dlouho pracujete v mateřské škole? *„Pracuji v mateřské škole 18 let.“*
- 2) Jak staré děti máte ve své třídě? *„Tenhle rok máme ve třídě 4 - 5leté děti.“*
- 3) Kolik dětí máte ve třídě v tomto roce? *„Ve třídě máme dohromady 25 dětí.“*
- 4) Jaké chování byste zařadili mezi náročné u dětí v mateřské škole? *„Agresivní chování nebo naopak extrémně introvertní, přehnaně lítostivé.“*
- 5) Jaké chování se podle vás v mateřské škole vyskytuje nejčastěji? *„Častěji dle svých zkušeností se ve své praxi setkávám s dětmi s agresivnějším chováním.“*
- 6) Kolik dětí z vaší třídy se chová náročným způsobem? *„Náročnější chování pozorujeme u dvou chlapců.“*
- 7) V jaké situaci se projevuje jejich náročné chování popřípadě, co vyvolává toto chování? *„Projevuje se to většinou při kolektivních hrách, spontánních i řízených. Jeden z chlapců má problémy s neúspěchem při různých činnostech, programech, občas bije a strká děti. Druhý z chlapců bije děti velmi frekventovaně, bez příčiny, bývá vyčleňován z kolektivu.“*
- 8) Jak podle vás mohlo náročné chování u dětí vzniknout? *„Oba problémy vyvěrají z rodinného prostředí.“*
- 9) S kým se radíte při řešení náročného chování dětí? *„Někdy s rodiči samotnými ohledně řešení a co možná nejobjektivnějšího přístupu, někdy se zkušenějšími kolegyněmi, pak psycholog či nápomocné bývají i odborné publikace.“*
- 10) Jak lze podle vás ovlivnit náročné chování u dětí? *„Vysvětlováním, příklady. Záleží, ale na situaci a charakteru dítěte. Je třeba být také v souladu s rodiči. Nastolit správný přístup k dítěti a pracovat s daným dítětem individuálně.“*

- 11) Jak k náročnému chování dětí přistupují jejich rodiče? *„Rodiče se snaží spolupracovat, sami chlapcům domlouvají. Jedna z maminek si sama neví rady a sdělila, že se chystá na návštěvu dětského psychologa. U druhého na nějaký čas pomůže domluva.“*
- 12) Jak k náročnému chování dětí přistupují ostatní děti ze třídy? *„Jeden z chlapců je často vyčleňován z kolektivu, musíme zasahovat, děti s ním nechtějí kamarádit a hrát si s ním. U druhého chlapce nejsou problémy až tak ve velké míře, a tak si většinou konflikt vyřeší sami.“*
- 13) Jak přistupujete k dětem s náročným chováním? *„Snažíme se mimo kolektiv o rozmluvu, vysvětlení situace z obou pohledů, vyslechneme u těchto dětí, co je trápí, snažíme se přijít na to, proč to dělají, proč se takto chovají. Máme snahu vyjít jim vstříc, někdy naopak nastolíme pravidla a meze. Snažíme se spolupracovat s rodiči.“*
- 14) Domlouváte se s kolegyní předem na přístupu k dětem? *„Vždy se s kolegyní radíme a připravujeme, abychom byly sladěny v tom, jak k dětem přistupujeme.“*
- 15) Jak se vám daří plnit domluvený přístup? *„Většinou bez problému.“*
- 16) Jak se snažíte předcházet či eliminovat náročné chování dětí? *„Máme ve třídě společná pravidla, která se snažíme dodržovat. V mnohých z nich či v samotných aktivitách se snažíme děti motivovat k hezkému a srdečnému chování, často volíme klidové aktivity s uvolňováním mysli, povídáme si, co nás těší, co nás trápí, jak co řešit, když se nedaří, budujeme důvěru a pocity bezpečí.“*
- 17) Využíváte odměny a tresty? *„Zřídka kdy.“*
- 18) Jaké využíváte odměny a tresty? *„Převládá odměna nebo bych to raději nazvala pochvalou, motivací slovní, zážitkové apod.“*
- 19) Jak působí odměny a tresty na děti? *„Velice kladně, děti se cítí sebevědomě a bezpečně.“*
- 20) Co byste doporučili začínajícím pedagogům ohledně dětí s náročným chováním? *„Trpělivost, stálé dovzdělávání, radit se se zkušenějšími kolegy, naslouchání a pozorování dětí i chození na hospitace kolegyním, spolupráce s rodiči.“*

Respondent č.6

- 1) Jak dlouho pracujete v mateřské škole? *„V mateřské škole pracuji od roku 2012. Během té doby jsem byla necelých 6 let na mateřské. Mám za sebou 4 roky praxe.“*
- 2) Jak staré děti máte ve své třídě? *„3-4 roky“*
- 3) Kolik dětí máte ve třídě v tomto roce? *„24“*
- 4) Jaké chování byste zařadili mezi náročné u dětí v mateřské škole? *„Pokud děti vyrůstají bez svých vrstevníků, stýkají se pouze s dospělými. Těžko se pak adaptují na prostředí MŠ plné dětí. Těžko se jim začleňuje do kolektivu, je obtížné vysvětlovat pravidla sociálního chování mezi vrstevníky. Dále pak, pokud rodiče upřednostňují potřeby a přání dětí před vším ostatním, děti se pak těžko vyrovnávají s nedostatkem.“*
- 5) Jaké chování se podle vás v mateřské škole vyskytuje nejčastěji? *„Nevím, jestli nejčastěji, ale toto je pro mě asi nejkomplikovanější. Jednat a pracovat s dětmi, které nejsou zvyklé cokoli dělat, neumějí uposlechnout jednoduchý pokyn, nerespektují daná pravidla.“*
- 6) Kolik dětí z vaší třídy se chová náročným způsobem? *„Se čtyřmi chlapci je obtížnější domluva a spolupráce.“*
- 7) V jaké situaci se projevuje jejich náročné chování popřípadě, co vyvolává toto chování? *„Jeden z nich je případ právě toho, že je zvyklý, že za něj dělají vše rodiče. Krmí ho, oblékají, dokonce ho i nosí na rukou. Chlapec má pocit, že může vše, že mu vše patří, nerespektuje přání ostatních. Je pak těžké přimět ho například k samostatnému oblékání či jídlu. Chlapec začne vždy silně plakat, dá si ruce před obličej a již s ním není další domluva. Další chlapec pochází z rodiny, kde se často setkává se stým 13-ti letým strýcem. S ním si hraje na válku, na to, že se perou. Chlapec pak vyžaduje tyto hry i u dětí ve školce. Bere jako zábavu, že děti strká, bouchá a ubližuje jim. Téměř vždy je to ničím nepodmíněné a negativní projevy vychází právě z jeho strany. Třetí chlapec má komplikovanější chování kvůli jeho jazykové bariéře. Je vychováván českými rodiči žijícími v Čechách, kteří doma komunikují anglicky. Chlapec má problémy s dorozumíváním, často kvůli tomu je*

nepozorný. Svou pozornost u dětí získává také kontaktním způsobem. Poslední ze čtyř chlapců je problémový kvůli jeho neustálému vykřikování, laškovnému zlobení kamarádů, jeho neposednosti. Často se dětem posmívá nebo jim jiným způsobem škodí. Holčičky drží na záchodě, klukům bere čepice apod. “

- 8) Jak podle vás mohlo náročné chování u dětí vzniknout? *„Něco vzniklo výchovou a něco mají děti dané charakterově. “*
- 9) S kým se radíte při řešení náročného chování dětí? *„S kolegyněmi. Diskutujeme o původu tohoto chování a probíráme metody nápravy. Dále sleduji různé psychologické webináře. Snažím se nejprve chování porozumět a poté řešit. “*
- 10) Jak lze podle vás ovlivnit náročné chování u dětí? *„Je to náročné, ale do určité míry to lze ovlivnit důsledností při vzdělávání. “*
- 11) Jak k náročnému chování dětí přistupují jejich rodiče? *„Někteří rodiče jsou si vědomí nedostatků u svých dětí a snaží se s námi najít společné řešení. Mám ale zkušenost, kdy otec pokyny vůbec nerespektuje, ale s maminkou se dá domluvit krásně, sama není z chlapcova chování nadšená a snaží se spolupracovat. Rodiče spolu nežijí a na chlapci je vždy poznat, zda byl zrovna u maminky nebo u tatínka. “*
- 12) Jak k náročnému chování dětí přistupují ostatní děti ze třídy? *„Děti ze třídy velice brzy vytuší, které děti jsou problémové a nechtějí si s nimi hrát, komunikovat s nimi, ani pracovat. “*
- 13) Jak přistupujete k dětem s náročným chováním? *„Snažím se pochopit a zjistit důvod jejich projevů. Nedělat ukvapené závěry, které by mohly dětem nebo jejich rodičům ublížit. Poté jim věnuji zvýšenou pozornost v nedostatkové oblasti. Snažím se většinou o to, abych nenapomínala tyto děti před třídou. Abych tím nepodporovala to, že děti ho budou vyčleňovat z kolektivu. “*
- 14) Domlouváte se s kolegyní předem na přístupu k dětem? *„Zkoušely jsme se domlouvat, někdy je to ale těžší. “*
- 15) Jak se vám daří plnit domluvený přístup? *„Řekla bych, že napůl. S kolegyní jsme v tomto nebyly zajedno. Jedna z nás musela být vždy „ta hodná“ a jedna „ta zlá“.*

- 16) Jak se snažíte předcházet či eliminovat náročné chování dětí? *„Tresty moc nevyužívám. Odměny občas ano, ale také jen výjimečně. Chci, aby děti dělaly činnost svévolně, a ne kvůli odměně. Pokud se rozhodnu pro odměnu, tak se snažím celý den naplánovat tak, aby měly možnost získat odměnu všechny děti. V tomto věku v nich nechci ještě podporovat soutěživost. Proto někdo dostane odměnu za zpěv, jiný za úklid apod. “*
- 17) Využíváte odměny a tresty? *„Občas ano. “*
- 18) Jaké využíváte odměny a tresty? *„Snažím se tresty nevyužívat. Pokud jsou některé děti nevladatelné a například při frontální činnosti nebo u jídla stále vykřikují nebo vyrušují kamarády, zvolím jim jiné místo k sezení, případně ho nechám sedět samostatně u stolku. Snažím se to dětem odůvodnit tak, aby neměly pocit, že jsou trestáni. Vždy řeknu, že na tomto místě se jim bude lépe pracovat. Jako odměnu volím bonbon, potlesk, nebo obtisk na ruku, či nakreslený fixou drobný obrázek na ruku. “*
- 19) Jak působí odměny a tresty na děti? *„Odměny děti motivují. Často pak dělají činnost právě kvůli odměně, a ne kvůli výsledku z činnosti. Proto je tolik nezařazují. “*
- 20) Co byste doporučili začínajícím pedagogům ohledně dětí s náročným chováním? *„Aby byli trpěliví a konzultovali chování s ostatními kolegyněmi. Aby se snažili k těmto dětem přistupovat trpělivě, snažili se najít způsob komunikace a spolupráce s nimi. “*

Respondent č.7

- 1) Jak dlouho pracujete v mateřské škole? *„4 roky“*
- 2) Jak staré děti máte ve své třídě? *„5-6 let“*
- 3) Kolik dětí máte ve třídě v tomto roce? *„26“*
- 4) Jaké chování byste zařadili mezi náročné u dětí v mateřské škole? *„Poruchy pozornosti, nesoustředění, hyperaktivita, agresivní chování, poruchy komunikace, odlišný mateřský jazyk – jazyková bariéra, emoční labilita, výchova bez stanovených hranic. “*

- 5) Jaké chování se podle vás v mateřské škole vyskytuje nejčastěji? *„Poruchy komunikace, emoční labilita, výchova bez stanovených hranic.“*
- 6) Kolik dětí z vaší třídy se chová náročným způsobem? *„4“*
- 7) V jaké situaci se projevuje jejich náročné chování popřípadě, co vyvolává toto chování? *„Dvě děti mají problém v oblasti komunikace, docházejí na logopedii. Jedno dítě je emočně nevyrovnané a v mnoha ohledech stále závislé na matce. Loučení s matkou obrečí. Když mu něco nejde nebo mu něco vadí, brečí, ale příčiny se musíme dopátrat samy, nesdělí nic, jen kýve/kroučí hlavou. Čtvrtému dítěti bylo diagnostikováno ADHD, které se u něho projevuje především v sociální interakci vůči vrstevníkům i dospělým osobám.“*
- 8) Jak podle vás mohlo náročné chování u dětí vzniknout? *„Zdravotní komplikace, nevyzrálá nervová soustava, rodinný výchovný styl, nepodnětné prostředí.“*
- 9) S kým se radíte při řešení náročného chování dětí? *„S kolegyněmi, s pracovníky školských poradenských zařízení, s psychologem, s rodiči.“*
- 10) Jak lze podle vás ovlivnit náročné chování u dětí? *„V první řadě je nutná spolupráce rodiče a školy, bez společného postupu je snaha o ovlivnění chování téměř zbytečná. Za druhé je důležitý pravidelný režim, aby dítě získalo nějaký systém a řád. A za třetí přistupovat k dítěti individuálně vzhledem k jeho potřebám, schopnostem a dovednostem.“*
- 11) Jak k náročnému chování dětí přistupují jejich rodiče? *„Přístupy se liší. Někteří si jsou vědomi nějakých problémů a mají snahu je řešit. Jiní si nechtějí přiznat, že jejich dítě potřebuje péči navíc, a odmítají cokoliv řešit.“*
- 12) Jak k náročnému chování dětí přistupují ostatní děti ze třídy? *„To záleží na tom, jak se dané chování projevuje a o jak staré děti jde. Jinak reaguje 3leté dítě a jinak předškolák. Obecně ale lze říci, že společnost problémového jedince nevyhledávají, straní se mu.“*
- 13) Jak přistupujete k dětem s náročným chováním? *„Snažím se, aby dané dítě nemělo pocit, že nějak vybočuje z kolektivu. Základem je individuální přístup, čas a prostor,*

což jsou za běžného provozu v MŠ nedostačující faktory. Kdyby byly ostatní děti ve třídě 100% samostatné, tak se hned pracuje jinak. “

14) Domlouváte se s kolegyní předem na přístupu k dětem? *„Ano, jednotný postup považuji za důležitý. “*

15) Jak se vám daří plnit domluvený přístup? *„Domluvený přístup se daří dodržovat ve známých situacích. “*

16) Jak se snažíte předcházet či eliminovat náročné chování dětí? *„Snažím se vyvarovat pro dítě závažných situací. Pozorují kolektiv a po nějaké době odhadnu, jaká situace, co vyvolává. Daného jedince se snažím pozitivně motivovat a ostatním dětem vysvětluji, proč se jejich kamarád chová tak, jak se chová. “*

17) Využíváte odměny a tresty? *„Využívám odměny, tresty ne. Ale z pohledu dítěte těžko říct. “*

18) Jaké využíváte odměny a tresty? *„Odměny ve formě slovního ohodnocení, gesto, úsměv, poplácání po zádech. Trest přichází většinou sám jako důsledek chování. Ovšem různé pracovní činnosti může dítě vnímat také jako trest. “*

19) Jak působí odměny a tresty na děti? *„Krátkodobě. “*

20) Co byste doporučili začínajícím pedagogům ohledně dětí s náročným chováním? *„Sledovat dítě, jeho záliby, reakce, interakci s ostatními. Vyzdvihovat silné stránky jedince a podporovat je. Namotivovat ho nějakou aktivitou, která mu jde, už ráno. Postupovat jednotně s kolegyní, s rodiči, vést s nimi pravidelnou komunikaci a poskytovat jim zpětnou vazbu. Nepodléhat nezdarům, je to běh na dlouhou trať. “*

Respondent č.8

1) Jak dlouho pracujete v mateřské škole? *„Teď to jsou 3 roky“*

2) Jak staré děti máte ve své třídě? *„6-7 let, děti s odkladem školní docházky. “*

3) Kolik dětí máte ve třídě v tomto roce? *„20“*

- 4) Jaké chování byste zařadili mezi náročné u dětí v mateřské škole? *„Agresivita, neustálé odmítnutí, neuposlechnutí, úzkostnost, nerespektování autority, hyperaktivita, nepozornost.“*
- 5) Jaké chování se podle vás v mateřské škole vyskytuje nejčastěji? *„Logopedické problémy, problémy s jídlem, hyperaktivita, agresivita.“*
- 6) Kolik dětí z vaší třídy se chová náročným způsobem? *„Řekla bych, že u nás ve třídě skoro všichni, ale každý v jiné oblasti. Tenhle rok se nám to ve třídě opravdu sešlo ve velkém. Nejvýraznější problémy vidím u těchto 10 dětí. V naší třídě jsou dva chlapci s ADHD, mají přiděleného jednoho sdíleného asistenta. Dále je zde chlapec trpící agresivními sklony při ochraně kamarádů. Jedna dívka, ačkoliv předškoláčka, neustále vkládá různé předměty do úst, a to včetně hřebíků, kamínků, plastových sáčků. Další chlapec měl problémy s krádežemi v MŠ. Dva chlapci se chovají velmi úzkostně, reagují nepřiměřeně na klidné pokyny učitelky. Chlapec, u kterého se projevují prvky hyperaktivity, má také menší problémy s autoritou učitele. Náročné chování má i další chlapec, který se projevuje nepřiměřeně ke svému věku, dělají mu problémy jakékoliv pokyny – než je zpracuje, dlouho to trvá. Všechny děti napodobuje, je nepozorný a sám nic nevymyslí. Chlapec s odkladem stále nerozeznává základní předměty okolo sebe jako jsou například rukavice, brusle, zvířata atd.“*
- 7) V jaké situaci se projevuje jejich náročné chování popřípadě, co vyvolává toto chování? *„V největší míře to vyvolává kolektiv jako takový – jeho složení. Agresivitu u chlapce vyvolává hádka, jakákoliv nehoda s kamarády v MŠ. Nepozornost mají děti zejména při delší činnosti, ale také hodně záleží na rodinném zázemí. To taktéž u příliš úzkostných dětí. U nich také vyvolávají tyto stavy změny – přesun do jiné třídy, když neví, co se bude dále dělat apod. Ale i například napínavá kniha vede k pláči.“*
- 8) Jak podle vás mohlo náročné chování u dětí vzniknout? *„Některé obtíže jsou dány částečně geneticky například ADHD, nepozornost, nicméně velkou měrou k těmto problémům přispívá rodinné zázemí, práce s dětmi v rodině, ale i kolektiv v MŠ, prostředí v MŠ apod.“*

- 9) S kým se radíte při řešení náročného chování dětí? *„S ostatními kolegyněmi v MŠ, čtu v knihách, semináře, workshopy. “*
- 10) Jak lze podle vás ovlivnit náročné chování u dětí? *„Pevnými mantinely, a to jak v rodině, tak i v MŠ. Dále řádem, který se neustále opakuje, jednotností učitelů, didaktickými metodami zohledňujícími individuální potřeby dítěte, organizačními formami při činnostech v MŠ, kladným vztahem s dítětem. “*
- 11) Jak k náročnému chování dětí přistupují jejich rodiče? *„Jak kdy. Obvykle děti omlouvají, není jim to příjemné, nechtějí si přiznat daný problém. Poté ale někteří chtějí situaci řešit a aktivně se podílejí na jejím řešení. “*
- 12) Jak k náročnému chování dětí přistupují ostatní děti ze třídy? *„Jak kdo. Některé děti jim chování oplácí obdobným chováním, jiné se podřídí, ale většina vyhledá učitelku a sdělí jí problém. “*
- 13) Jak přistupujete k dětem s náročným chováním? *„Individuálně, v rámci možností. V naší třídě bylo velmi problematické vyhovět všem dětem vzhledem k velké rozdílnosti mezi dětmi. I tak jsme se ale snažily najít si k dětem cestu zjistit, co je baví, co naopak ne. Řešit to i s rodiči a podle toho reagovat. “*
- 14) Domlouváte se s kolegyní předem na přístupu k dětem? *„Ráda bych, ale v tomto roce se to nepodařilo. Měly jsem rozdílné názory na mnoho věcí, a ačkoliv jsme se domluvily na určitém řádu, docházelo k jeho porušování, čehož děti hojně využívaly a byly z toho zmatené. “*
- 15) Jak se vám daří plnit domluvený přístup? *„Nedařilo, docházelo k porušování. “*
- 16) Jak se snažíte předcházet či eliminovat náročné chování dětí? *„Individuálním přístupem – pokud znám spouštěče, které vedou k problémovému chování, snažím se je eliminovat do té míry, aby se u dítěte dané chování neprojevovalo. “*
- 17) Využíváte odměny a tresty? *„Zpočátku jsem k nim měla velmi odměřený přístup, ale jak jsem zjistila, v této třídě pro to, aby vše fungovalo, bylo jejich využívání nutné. “*

- 18) Jaké využíváte odměny a tresty? *„Za dobré chování odměna, ale ne vždy. Dítě nesmí dělat věci jen pro odměnu. Za špatné chování spíše přemýšlení nad svým chováním, aby si dítě uvědomilo, co udělalo špatně, neřekla bych tomu trest.“*
- 19) Jak působí odměny a tresty na děti? *„Jak na koho. Někdo vydrží poté po určitou dobu chovat se jinak. Jiní jsou ale nepoučitelní, a ačkoliv jsme jim celý rok opakovaly to samé, výsledky nebyly zdaleka vždy viditelné.“*
- 20) Co byste doporučili začínajícím pedagogům ohledně dětí s náročným chováním? *„Pevné nervy, klidný přístup, trpělivost, výborné kolegyně a neustále se vzdělávat v dané problematice.“*

Respondent č.9

- 1) Jak dlouho pracujete v mateřské škole? *„7 let“*
- 2) Jak staré děti máte ve své třídě? *„3-4 roky.“*
- 3) Kolik dětí máte ve třídě v tomto roce? *„21“*
- 4) Jaké chování byste zařadili mezi náročné u dětí v mateřské škole? *„Úzkostlivost, agresivita k ostatním dětem, aktivnější děti, které vyrušují při činnostech, poruchy řeči.“*
- 5) Jaké chování se podle vás v mateřské škole vyskytuje nejčastěji? *„Agresivita, logopedické problémy.“*
- 6) Kolik dětí z vaší třídy se chová náročným způsobem? *„3“*
- 7) V jaké situaci se projevuje jejich náročné chování popřípadě, co vyvolává toto chování? *„Všechny tři děti mají problém v komunikaci. Nemluví, neumí sdělit své potřeby. Jedno z dětí dokonce vydává různé zvuky. Špatně rozumí slyšenému. Děti neví, co mají dělat, kam mají jít atd.“*
- 8) Jak podle vás mohlo náročné chování u dětí vzniknout? *„Příčiny mohou být opožděný řečový vývoj, málo podnětné prostředí, rodiče se dětem dostatečně nevěnují, pozdější odbourávání dudlíku a lahviček.“*

- 9) S kým se radíte při řešení náročného chování dětí? „S kolegyněmi, logopedem, často hledám v knihách nebo se účastním různých kurzů. “
- 10) Jak lze podle vás ovlivnit náročné chování u dětí? „Řekla bych, že hlavní, kdo může ovlivnit chování dětí jsou nejbližší dospělí jako je rodina, učitele. Měli by být správnými vzory pro děti, oni se pak budou více méně chovat podle toho, protože se učí nápodobou. “
- 11) Jak k náročnému chování dětí přistupují jejich rodiče? „Rodiče dětí si často myslí, že jsme si na jejich dítě takzvaně zasedli, když tvrdíme, že má nějaký problém. Nesou to velice těžce. Při logopedických problémech se rodiče často ohrazují s tím, že oni sami začali mluvit až v kolik letech, a že se to srovná, že z toho vyroste. “
- 12) Jak k náročnému chování dětí přistupují ostatní děti ze třídy? „Děti si s nemluvnými dětmi rozumí. Mají nějaké vlastní komunikační systémy. U jiného náročného chování záleží, jak se při kontaktu s dítětem cítí. Někdo se dítěti vyhýbá, jiný zase vyhledává takového kamaráda, se kterým zažije spousta srandy. “
- 13) Jak přistupujete k dětem s náročným chováním? „Vždy se snažím najít nějakou cestu jak pro mě, tak pro dítě i ostatní. Snažím se hlavně o to, aby se děti přijímaly takový, jaký jsou, aby se nevyklučovaly z kolektivu. “
- 14) Domlouváte se s kolegyní předem na přístupu k dětem? „Vždycky se snažím najít nějaký kompromis v přístupech. Každá učitelka má jiný přístup a občas jsem se setkala s tím, že je domluva k ničemu. “
- 15) Jak se vám daří plnit domluvený přístup? „Někdy to jde a někdy ne. Jak ze strany dětí, které umí vždy překvapit, tak ze strany pedagogů, kdy jsou kolegyně natolik rozdílné, že se nedokážou na přístupu domluvit. “
- 16) Jak se snažíte předcházet či eliminovat náročné chování dětí? „Snažím se vytvořit příjemné, klidné prostředí, kde se děti budou cítit dobře, bezpečně, budou chodit do mateřské školy rády. To je podle mě důležitý základ. Dítě by mělo cítit důvěru ve své učitele. “
- 17) Využíváte odměny a tresty? „Ano. “

- 18) Jaké využíváte odměny a tresty? *„Odměny využívám především slovní. Tresty využívám v případě, že chování je neúnosné jak pro učitele, tak pro ostatní děti. Trestem myslím odvedení dítěte od kolektivu, kterému neprospívá momentální chování dítěte a následuje posazení a uklidnění u stolečku při jiné hře.“*
- 19) Jak působí odměny a tresty na děti? *„Záleží na tom, jak je dítě nastavené. Někomu odměny a tresty prospívají a někomu škodí.“*
- 20) Co byste doporučili začínajícím pedagogům ohledně dětí s náročným chováním? *„Podle mě si každý musí najít tu svoji cestu ohledně dětí s náročným chováním. Rozhodně neuškodí klid, trpělivost, povídání si s dětmi o jejich chování, pozorování situací, ve kterých se chování spouští atd. Křikem, naštvaností a dalším záporným chováním se situace nejspíš bude zhoršovat.“*

Respondent č.10

- 1) Jak dlouho pracujete v mateřské škole? *„10 let“*
- 2) Jak staré děti máte ve své třídě? *„4-5 let“*
- 3) Kolik dětí máte ve třídě v tomto roce? *„25“*
- 4) Jaké chování byste zařadili mezi náročné u dětí v mateřské škole? *„Výbušné, agresivní, vztek, nepozornost, problémy s jídlem.“*
- 5) Jaké chování se podle vás v mateřské škole vyskytuje nejčastěji? *„Stále častěji se objevuje agresivita a pak mi přijde, že je také dost často problém s jídlem,“*
- 6) Kolik dětí z vaší třídy se chová náročným způsobem? *„2“*
- 7) V jaké situaci se projevuje jejich náročné chování popřípadě, co vyvolává toto chování? *„První dítě má velký problém při jídle. Jídlo okusuje jak vrabec a u každé svačiny se pozvrací. Dítě říká, že to dělá i doma a rodičům to nevadí. Druhé dítě je celkově jiné. Nemluví, nezapojuje se do činností ani do kolektivu. Nereaguje na nikoho. Je zamyšlený ve svém vlastním světě. Když se po něm nic nechce, tak je celkem klidný, jakmile chci, aby udělal to, co má, lehne si na zem a začne sebou*

bouchat, kopat okolo sebe nebo si dá ruce do takové svíce a začne s nimi třepetat vztekem. Třepetání dělá i ve velké radosti. Má také problém s jídlem buď nic nejí nebo si nacpe plnou pusou div se nepozvrací. “

- 8) Jak podle vás mohlo náročné chování u dětí vzniknout? *„Maminka vychovává děti liberálním způsobem, měla jsem kdysi ve třídě i druhé dítě. Podle mě má dítě tak velký servis, že nemá potřebu mluvit, starat se o sebe ani o okolí. Je taky možné, že má dítě opožděný vývoj, který se projevuje ve všech oblastech. “*
- 9) S kým se radíte při řešení náročného chování dětí? *„Radím se s kolegyní, rodiči, odborníky. Také si půjčím odbornou literaturu nebo se vzdělávám na seminářích. “*
- 10) Jak lze podle vás ovlivnit náročné chování u dětí? *„Podle mě je důležitá důslednost, dodržování pravidel jak doma, tak i v mateřské škole. Důležitá je také dobrá výchova, výchovný vzory. “*
- 11) Jak k náročnému chování dětí přistupují jejich rodiče? *„Maminka si dlouho nechtěla přiznat, že je její dítě jiné i přesto, že jí to její manžel taky říkal. Postupem času došla k tomu, že by mohla zajít do poradny a zjistit, jak na tom s dítětem je, popřípadě mu obstarat asistenta. “*
- 12) Jak k náročnému chování dětí přistupují ostatní děti ze třídy? *„Děti k těmto dětem přistupují bez problému. Je pravda, že jim není úplně milé sedět s nimi u stolu a koukat se na ně, jak jí, ale neovlivňuje to vzájemné vztahy ani činnosti. “*
- 13) Jak přistupujete k dětem s náročným chováním? *„Snažím se s nimi mluvit o jejich chování, zjistit důvod a vysvětlit si s dítětem, jak se to dá udělat jinak. Člověk se dozví občas zajímavé věci a pak se vlastně ani nediví proč se dítě tak chová. “*
- 14) Domlouváte se s kolegyní předem na přístupu k dětem? *„Ano. “*
- 15) Jak se vám daří plnit domluvený přístup? *„Jak kdy. Zrovna u dětí a problémy s jídlem je domluva složitější. Jedna chce, aby dítě jedlo a druhá chce, aby dítě, když mu nechutná odnášelo. Pak nastává situace, že chtějí všechny děti odnášet a využívají této situace. “*

- 16) Jak se snažíte předcházet či eliminovat náročné chování dětí? „*Jak už jsem říkala, snažím se porozumět příčinám, nebýt nepříjemná, ukřičená, zbytečně netrestat. Děti si potřebují vybudovat důvěru a cítit se bezpečně.*“
- 17) Využíváte odměny a tresty? „*Odměny ano.*“
- 18) Jaké využíváte odměny a tresty? „*Za dobré chování, uklízení, pomáhání. Odměny nejsou časté. Děti pak očekávají, že za určitou činnost dostanou vždy odměnu a už to pak nedělají kvůli dobrému pocitu, ale kvůli odměně. Odměny dávám razítka na ruku, nálepky, někdy i bonbon.*“
- 19) Jak působí odměny a tresty na děti? „*Většinou pozitivně. Děti si tím pamatují, že to dané chování bylo správné a budou ho opakovat.*“
- 20) Co byste doporučili začínajícím pedagogům ohledně dětí s náročným chováním? „*Doporučila bych chválit i za maličkosti, každý chce být úspěšný. Vytvářet takový vztah a atmosféru, aby se cítili v mateřské škole dobře.*“

Seznam tabulek

Tabulka č.1: Charakteristika respondentů

Číslo respondenta	Mateřská škola	Praxe	Věk dětí	Počet dětí ve třídě
1	Karlovy vary	35 let	4-6	22
2	Karlovy vary	12 let	4-5	25
3	Karlovy vary	12 let	4-5	24
4	Okolí Českých Budějovic	17 let	3-4	20
5	Okolí Českých Budějovic	18 let	4-5	25
6	Okolí Českých Budějovic	4 roky	3-4	24
7	České Budějovice	4 roky	5-6	26
8	České Budějovice	3 roky	6-7	20
9	České Budějovice	7 let	3-4	21
10	České Budějovice	10 let	4-5	25